

УДК 821.162.4"18/19."02

**ІДЕЙНО-ЕСТЕТИЧНІ ПОШУКИ В СЛОВАЦЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ
НА МЕЖІ XIX–XX ст. (ДО ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ
РЕАЛІЗМУ В СЛОВАЦЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ)**

Юлія БІЛАС

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000
Кафедра слов'янської філології*

У пропонованій статті зроблена спроба оглянути деякі тенденції в розвитку словацької літератури на межі XIX–XX ст., коли провідним літературно-мистецьким напрямом тут став реалізм. На першому етапі – в 80–90-ті роки XIX ст. – поряд з реалістичним зображенням дійсності автори в своїх творах використовували художні прийоми романтизму. Наприкінці 90-х років XIX ст. в літературу приходять нова генерація письменників, яку прийнято називати “другою хвилею” словацького реалізму. Вони звертаються до аналітичного дослідження дійсності, посилюють психологізацію, критично освітлюють недоліки всередині словацького суспільства. В той же час рубіж XIX–XX ст. ознаменувався в Словаччині і виникненням модерністських течій.

Ключові слова: словацька література, літературний напрям, реалізм, ідейно-естетичні пошуки, тенденції, модернізм.

Щоб краще зрозуміти сучасний стан будь-якої національної літератури, потрібно знати її джерела. Не є винятком і словацька література, де спостерігається тісний зв'язок між сучасниками та попередніми поколіннями письменників. З огляду на це, важливим є дослідження основних тенденцій у словацькій літературі на межі XIX–XX ст.

Проблемам розвитку словацької літератури на зламі століть присвячені ґрунтовні публікації словацьких літературознавців. Питання поетики, жанрової та стилістичної специфіки творів окремих авторів досліджували А.Мраз, І.Куси, С.Шматлак, З.Клатік, М.Гафрік, В.Турчані, А.Червенак та ін¹. Велику увагу вивченню словацького реалізму приділяли також російські словакісти І.Богданова, Ю.Богданов, А.Машкова, О.Белозерова². Однак в українському літературознавстві, крім декількох публікацій В.Лисенка, В.Житника,

¹ Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry: D. 2. Bratislava, 1999; Mraz A. O slovenských realistických prozaikoch. Bratislava, 1950; Šmatlák S. Dve storočia slovenskej lyriky. Bratislava, 1979; Červenák A. Vajanský a Turgenjev. Bratislava, 1968; Matuška A. Medailóny. Bratislava, 1960; Mazák J. Slovenský roman v období literárneho realizmu. Bratislava, 1975; Gafrík M. Poézia slovenskej moderny. Bratislava, 1965.

² Машкова А. Проблемы реализма в словацкой литературе конца XIX–начала XX веков // На рубеже веков. Материалы конференции Моск. ин-та славяноведения и балканистики. Москва, 1982; Богданова И. Путь словацкой литературы к реалистическому методу // Литература славянских и балканских народов конца XIX–начала XX в. Реализм и другие течения. Москва, 1970; История словацкой литературы. Москва, 1970; Развитие реализма в словацкой литературе и словацко-русско-украинские литературные связи // Реализм в литературах стран Центральной и Юго-Восточной Европы. Пути и специфика литературного развития в XIX веке. Москва, 1983.

Г.Вервеса³, й досі немає ґрунтовної праці про розвиток словацької літератури наприкінці ХІХ–на початку ХХ ст.

У даній статті зроблена спроба визначити деякі риси розвитку словацької літератури на межі ХІХ–ХХ ст., проаналізувавши окремі аспекти, характерні для творчості чільних представників словацької літератури цього періоду, зокрема письменників-реалістів.

У процесі розвитку словацької літератури були періоди стагнації, стабільності та помітних зрушень. У другій половині ХІХ ст. сентиментальна та романтична проза, як і народно-дидактична, перебувала у стані занепаду. Це пояснюється тим, що представники штурівської генерації – Й.М.Гурбан, Я.Краль, А.Сладкович, Я.Калінчак, Я.Ботто, С.Халупка – або померли, або замовкли, а інших визначних особистостей, котрі могли б гідно перейняти їхню спадщину, не було. Навіть спроби одного з засновників словацької реалістичної літератури С.Г.Ваянського продовжувати на ранньому етапі своєї творчості писати в напрямі романтизму були безперспективними, оскільки рамки штурівської концепції літератури вже не давали можливості вирішувати проблеми, які поставали перед тогочасною літературою. Потрібно було виходити з конкретних завдань і цілей словацької літератури, розглядаючи їх у широкому контексті європейської літератури.

У 70-х роках ХІХ ст., після поразки революції 1848 р. і спричиненої цим кризи серед письменників штурівського покоління, в літературі починає проявлятися “потреба повної зміни мистецького канону, потреба зміни художніх постулатів та естетичних ідеалів. Перед словацькою літературою постали два рівноцінно великі та важливі завдання: в часи національного гніту з боку угорської влади бути репрезентантом і доказом неперервного існування народу, національної культури і мови, залишитися й надалі одним із інструментів активної національно-визвольної боротьби; і одночасно наново визначити основні суспільні завдання літератури та автора, вирівнятися з літературною традицією, серйозно зважити її позитивні та негативні сторони і у власній творчій боротьбі формувати мистецький процес так, щоб він репрезентував нові художні шляхи в розвитку словацької літератури і думки”⁴.

Разом з тим потрібно брати до уваги той факт, що розвиток художнього процесу в Словаччині значно відставав не тільки від західноєвропейських, а й від більшості слов’янських літератур.

Тільки кінець ХІХ–початок ХХ ст. у словацькій літературі позначений чітким виокремленням провідного літературно-мистецького напрямку – реалізму, який прокладає собі шлях серед різноманітних художніх тенденцій, що втрачали в той час життєздатність, але ще продовжували існувати. Реалізм виник у словацькій літературі як реакція на попередні мистецькі напрями, особливо романтизм, і, заперечуючи його естетичні принципи, на ранньому етапі одночасно на них опирався. Саме тому початковому етапу словацького реалізму більшою мірою, ніж іншим реалістичним національним літературам, зокрема слов’янським, притаманні елементи ідеалізації національного життя словацького суспільства. Письменники нового покоління – С.Г.Ваянський, П.О.Гвездослав, М.Кукучін, Е.Шолтесова, Т.Вансова – приносять у словацьку літературу після періоду стагнації в 70-х роках ХІХ ст. нові мистецькі ідеї.

На формування ідейно-естетичної програми словацької реалістичної літератури великий вплив мала літературна критика. Піднесення літературознавства і критики стало показником того, що в той час словацька література розвивалася інтенсивніше, ніж у

³ *Єсенський Я.* “Жених” та інші новели. Вступне слово В. Житника. Київ, 1973; *Лисенко В.* Єсенський // *Всесвіт.* 1974. №4; *Вервес Г.* Про традиційне і новаторське в слов’янській поезії ХХ ст. Київ, 1968.

⁴ *Šmatlák S.* Dejiny slovenskej literatúry: D. 2.

попередні періоди своєї історії. Серед найважливіших літературознавчих праць того періоду – “Критичні листи” (“Kritické listy”) Й.Шкультеті та С.Гурбана Ваянського, де автори порушують питання словацької культури і національного мистецтва. В четвертому листі Й.Шкультеті, зокрема, досліджує проблеми зародження реалізму та формування естетичних принципів цього мистецького напрямку. У своїх критичних статтях (“Помилка школи Штура” (“Chyba školy Štúrovej”), “Наші дні” (“Naše dni”) та ін.) він утверджує думку про те, що словацькі письменники в своїй творчості повинні дотримуватися засад реалістичної естетики. Відомий критик, який належав до покоління Й.Шкультеті та С.Г.Ваянського, Я.Влчек у своїх “Листах з Чехії” (“Listy z Čech”) також підкреслював значення літератури для національного життя Словаччини і підтримував реалістичні тенденції в її літературі. Його праця “Література у Словаччині, її виникнення, розвиток та успіхи” (“Literatura na Slovensku, její vznik, rozvoj, význam a úspěchy”) є не лише першою спробою “загального опрацювання процесу розвитку словацької літератури від початку XIX ст., а й критикою на пережитки романтизму та гегеліанства”⁵. Ця та наступна монографія Я.Влчка “Історія словацької літератури” (“Dejiny literatury slovenskej”) стали класичними працями “словацької літературної історіографії”⁶. Я.Влчек, С.Г.Ваянський і Й.Шкультеті взяли активну участь у створенні часопису “Slovenské pohľady”, який став головною трибуною словацької критики.

Разом з тим, словацький реалізм сприйняв традиції штурівського романтизму: ідеали служіння нації, патріотичну спрямованість, моральні цінності. Водночас, на відміну від романтиків, реалісти відмовилися від фольклорних зразків, ідеалізації минулого, історичних мотивів та алегорії, звільнилися від романтичного пафосу та абстрактно-узагальненого філософствування. Реалістична поезія, звернена до актуальної тематики, до відображення сучасної дійсності, виробляла нові художні принципи, культивувала силаботоніку на основі живої, але артистично відшліфованої мови, наближаючи словацьку поезію до рівня європейської поезії свого часу⁷.

У той же час у словацькій естетиці та літературознавстві здійснювався перегляд філософських основ мистецтва. Словацькі автори (Я.Влчек, Й.Шкультеті та ін.) відкинули ідеалістичну філософію Гердера та Гегеля. Гегелівській вищості духу над матерією і романтичному суб’єктивізму вони протиставили філософію позитивізму (засновану французьким філософом О.Кантом, що зробив науку своєю релігією), який єдиним джерелом істинного знання проголошував емпіричний досвід, заперечуючи пізнавальну цінність філософських знань та теоретичного мислення. Позитивістська філософія мала великий вплив на розвиток європейського мистецтва і літератури.

Словацькі письменники намагалися у своїх творах пізнати дійсність, об’єктивно відобразити щоденне життя людини, суспільства. Для цього періоду характерний, як слушно підкреслює Г.Вервес, “пошук нових, психологічних, виразних і економних форм, поборюючи описовість і натуралізм старого оповідання, якомога строгіше при цьому притримуючись факту, життєвої основи, реальної події”⁸. Літератори зверталися до дослідження сучасного словацького суспільства в різних його аспектах – соціальному, сімейно-побуто-

⁵ Šmatlák S. Jaroslav Vlček a formovanie estetiky slovenského literárneho realizmu // O diele Jaroslava Vlčka a Františka Votrubu. Martin, 1982. S. 7–15.

⁶ Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatury: D. 2.

⁷ Богданова И. Путь словацкой литературы к реалистическому методу // Литература славянских и балканских народов конца XIX–начала XX в. Реализм и другие течения. Москва, 1970.

⁸ Вервес Г. Василь Стефанюк у контексті слов’янських літератур кінця XIX–початку XX ст. // Співець нездоленого селянства. Київ, 1974.

вому, ідеологічному, етичному, прагнучи створювати картини реального сучасного життя. Незмірно зросла увага до художньої форми творів, ускладнилася жанрова структура літератури.

З 80-х років XIX ст. все інтенсивніше розвивалася проза. Менше уваги приділялося драматургії. На перше місце в словацькому літературному процесі вийшов роман, який найкраще підходив для зображення актуальних проблем у суспільстві та розкриття психології персонажів. Важливе місце займали новела та оповідання. В поезії автори надавали перевагу поемі, ліриці.

Для формування художнього смаку нового покоління словацьких літераторів велике значення мало ознайомлення з європейською літературою, з досягненнями реалізму в чеській, німецькій, польській та російській літературах. Водночас особливість словацьких реалістичних творів полягала в тому, що вони відображали специфічні суспільні та мистецькі явища, характерні для розвитку Словаччини. Реалізм у словацькій літературі почав розвиватися на півстоліття пізніше, ніж в інших європейських літературах. Великий вплив на його зародження мала, зокрема, революція 1848 р. Але якщо в інших країнах цей факт був свідченням економічного, соціального та культурного прогресу, то в Угорщині, до складу якої входили словацькі землі, дана подія призвела до посилення національного гніту. Саме тому головною проблемою літератури в ті роки стало питання національної боротьби. Власне, це та основна риса, яка тематично відрізняє словацький реалізм від реалізму європейського.

На першому етапі – в 80–90-ті роки XIX ст. – словацький реалізм, представлений творчістю таких видатних письменників, як С.Гурбан Ваянський, П.О.Гвездослав та М.Кукучін, має не завжди послідовний характер. Література в цей період, як і раніше, залишалася єдиною трибуною національно-патріотичних сил і виразником національних інтересів. Письменники так званої “першої хвилі” реалізму вважали своїм головним обов’язком не допустити асиміляції словацького народу. Це покоління взяло ідейну естафету від попередників і навіть в нових складних умовах розвивало народно-демократичну спадщину літераторів штурівської генерації. З іншого боку, на їх долю випало завдання зробити прорив у площині жанрово-естетичних концепцій. Саме тут і виникло основне протиріччя, яке супроводжувало авторів “першої хвилі” словацького реалізму⁹. Так, Й.Шкультеті в 1880 р. проголосив: “Наша література не має права закривати двері перед чужими досягненнями, але повинна залишатися самотньою, побудованою на фундаменті моральності і прагнути до ідеалів”¹⁰.

Зрозуміло, що та мета, яку ставили перед собою письменники “першої хвилі” реалізму, вносила в словацьку літературу значно більше ідеалізованих елементів, ніж це було характерним для даного напрямку. У різних авторів ця концепція ідеалу присутня неоднаково. Рельєфніше вона проявилася у творах С.Г.Ваянського, ранню творчість якого деякі словацькі літературознавці часто відносять до постромантизму¹¹, натомість, слабше відчутна у М.Кукучіна, який в своїх творах об’єктивніше і реалістичніше підходив до зображення дійсності. Загалом літератори намагалися без романтизації, через психологічну характеристику героїв зображувати сучасне становище словацького суспільства.

Нова література мала нову проблематику і новий центральний конфлікт: це, першодовсім, зображення суперечливого ставлення окремих верств словацької спільноти до

⁹ Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry: D. 2.

¹⁰ Цит. за: Богданова И. Путь словацкой литературы к реалистическому методу // Литература славянских и балканских народов конца XIX–начала XX в. Реализм и другие течения. С.124.

¹¹ Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry:D. 2.

національної боротьби, з'ясування, який з прошарків суспільства покликаний вести народ за собою, і є запорукою збереження нації. С.Г.Ваянський, П.О.Гвездослав, Й.Шкультеті, М.Кукучін, Е.Шолтесова, А.Белек та інші письменники у своїх творах і статтях ставили питання, чи можна повернути землякство словацькому народу, щоб воно стало його ядром, і чи буде мати достатньо сил інтелігенція, щоб повстати проти угорської експансії.

Літератори опрацьовували переважно дві тематичні лінії. Одна з них, представлена, насамперед, творчістю С.Г.Ваянського, відображала переважно проблематику національно-визвольного руху, ідейну і політичну боротьбу в середовищі сучасної інтелігенції. Для письменників другого руслу, найбільш яскравим представником якого був М.Кукучін, характерним було звернення до соціального середовища селянства, їх мало цікавила національно-визвольна боротьба.

Важливим досягненням цього покоління письменників стало те, що вони ввели у свої твори розмовну мову того соціального прошарку, до якого належить персонаж (так, в М.Кукучіна – це діалект простих селян Північної Словаччини, у С.Г.Ваянського – мова інтелігенції та дворянства.). Автори прагнули за допомогою мови досягти ще більшої реальності у відтворенні дійсності.

Наприкінці ХІХ–на початку ХХ ст. змінилася літературна ситуація в Словаччині. В 90-х роках в літературу вступила нова генерація письменників – Тімрава, Я.Єсенський, Й.Тайовський та ін. – із своєю, відмінною від попередньої, естетичною концепцією бачення дійсності. Цей період прийнято називати “другою хвилею” словацького реалізму. З кінця 90-х років літератори додали словацькому реалізму нових рис, звернувшись до аналітичного дослідження власне національного організму в індивідуальних долях і критично висвітлюючи недоліки всередині цього організму.¹² При цьому молоде покоління не поривало з традиціями попередньої генерації, а лише доповнювало і розвивало їх далі. Так, Я.Єсенський “з погляду формування мистецького портрету”¹³ багато чим завдячував С.Г.Ваянському, Й.Тайовський використовував стилістичні прийоми М.Кукучіна і також продовжував розробляти тему села і селян, а І.Краско своїм вчителем вважав П.О.Гвездослава.

У своїх творах письменники перенесли акцент з національної сфери життя на соціальну, а замість ідеалізації нації основним об'єктом дослідження літератури нового покоління стало пізнання різних верств суспільства в різних ситуаціях та протиріччя між ними. Разом з тим, усе важливішого значення набувала психологічна характеристика героїв.

Помітний вплив на літературу цього періоду мав гласизм* – суспільно-політичний та літературний рух, представники якого протестували проти консервативних поглядів С.Г.Ваянського і пропагували своє бачення ідейної та естетичної спрямованості літератури. Гласисти прагнули створити новий напрям словацької суспільної свідомості. Про свою соціально-політичну платформу вони заявили у програмній статті В. Шробара (соціально-політичного оглядача “Нласу”), де, зокрема, зазначається, що морально-етичне відродження словацького народу має спиратися “на християнські принципи гуманізму, соціальної любові”¹⁴. В даній публікації автор також вказав на потребу розширення і по-

¹² Богданова І. Путь словацкой литературы к реалистическому методу.

¹³ Šmatlák S. Dejiny slovenskej literatúry: D. 2. S. 236.

* Назва руху походить від назви часопису “Нлас”, в якому висвітлювалися літературні, політичні і соціальні проблеми.

¹⁴ Див. Богданова І. Путь словацкой литературы к реалистическому методу.

глиблення просвітницької діяльності, оскільки “робота на ниві культури є єдиною зброєю проти перемоги мадярської влади і її ворожості”¹⁵. Безпосередньо до культури, а отже, до літератури в ідеології гласизму має відношення перший пункт – морально-етичне відродження, в ім’я якого гласисти вимагали повернути літературу обличчям до простого народу, особливо до найбідніших його прошарків.

Молоде покоління словацьких письменників, з одного боку, продовжує творити в руслі реалістичного методу, збагачуючи його “критичним підходом до соціальних явищ і новими цінностями”¹⁶, а з другого – створює нову естетично-художню концепцію. Перша тенденція виразніше проявляється в прозі (Л.Под’яворінська, Тімрава, Й.Тайовський та ін.) і має виразно реалістичний характер, друга – в поезії і тяжіє до неоромантизму (Я.Єсенський, І.Краско, В.Рой та ін.). Обидві є проявом пошуків виходу з суспільної та літературної кризи.

Соціальний аналіз суспільних явищ та їх відображення в психології індивідуума та колективу робить можливим “бачити за фасадом національного життя, з одного боку, банальність буднів, егоїзм, чуттєву і моральну пустоту, а з другого – трагіку і тяжку долю бідних”¹⁷. Автори “другої хвилі” словацького реалізму переживають відчуття розчарування. Спільна риса творчості цих письменників – заперечення ідейних гіпотез, небажання відтворювати конкретні явища і факти з життя¹⁸.

Представники “другої хвилі” трактують літературу як інструмент пізнання людини, її духовного життя на різних соціальних рівнях, в різних проявах. Від національно-патріотичних ідеалів письменники поступово переходять до висвітлення загальнолюдських морально-етичних цінностей і до все більш різкої соціально-критичної заостреності аналізу людини і її найближчого середовища. Це відобразилося в жанровій структурі словацького реалізму. В прозі письменників другого покоління головним жанром стає оповідання, етюд, нарис з природи, новела (Тімрава, Я.Єсенський, Й.Тайовський, проза Словацької Модерни). В поезії домінує короткий вірш, лірична мініатюра (Я.Єсенський, І.Краско, І.Галл, В.Рой). У зв’язку з розвитком театру більша увага приділяється драматургії. Що стосується тематичної спрямованості словацької літератури, то й надалі провідною залишається тема села та орієнтація на сучасність.

Словацькі реалісти другого періоду називали себе “Молодою Словаччиною”. Ця назва частково означала, що йдеться про молоде покоління, частково це було зроблено за аналогією до польського суспільно-літературного руху “Молода Польша”. “Молода Словаччина” поділяла гласистську ідеологію, разом з тим, у неї було також багато спільного щодо бачення основних проблем суспільно-політичного життя з багатьма письменниками-реалістами старшого покоління¹⁹. На початку ХХ ст. в ній розвинулася течія, яка отримала назву Словацька Модерна. Ця течія в словацькій літературі розвивалася паралельно з реалізмом. Представники Словацької Модерни зробили вагомий внесок, передовсім, у розвиток словацької поезії: вони збагатили емоційний зміст словацької поезії, психологічно розкрили внутрішній світ сучасника. Характерні риси цієї течії: скептичне ставлення до дійсності, до ідеалів, невіра у можливість втілення їх у життя і водночас невміння відшукати в сучасності які-небудь інші ідеали і шляхи до їх здійснення. Це породжувало в літературі неоромантичні настрої і тенденції, які найбільш

¹⁵ Там само.

¹⁶ *Pišut M.* Dejiny slovenskej literatúry. Bratislava, 1984.

¹⁷ Там само. S.388.

¹⁸ *Šmatlak S.* Dejiny slovenskej literatúry: D.2.

¹⁹ История словацкой литературы. Москва, 1970.

яскраво представлені у творчості І.Краска (збірки “Ніч і самотність” (“Nox et solitudo”), “Вірші” (“Verše”), творчість якого (попри нетривалість літературної діяльності митця) становила цілу епоху у літературному розвитку Словаччини.

У центрі зображуваного словацькими модерністами світу міститься ліричний герой – пасивний, нерішучий, який втрачає своє життєве щастя. Мова їхніх поезій близька до розмовної. Твори цих письменників суттєво відрізняються від доробку попередників. Так, замість епічної розповіді, наявної у П.О.Гвездослава, побачимо драматичний конфлікт, замість точного відтворення явищ і процесів – образ, створений за допомогою символу*. Творчість поетів Словацької Модерни близька до західноєвропейської поезії кінця XIX ст., але сприйнявши досвід європейських авторів, вони залишилися глибоко національними. У словацьких авторів новітні тенденції нашарувалися на традиційну основу як у ділянці поетики, так і в ідейній сфері творчості.

На думку М.Гафріка, “поезія Словацької Модерни після штурівців, П.О.Гвездослава та С.Г.Ваянського за порядком становить третю вершину словацької поезії (і, по суті, усієї літератури). Їхня поезія до найпотаємніших поворотів людської душі аналізує життя і долю людини. Для тогочасних поетів поезія була не розвагою, не якоюсь даниною суспільству чи народу – вона була частиною їх самих, їх трагічної життєвої боротьби і виразом високих етичних цінностей. Саме тут, у поезії Івана Краска, передусім, присутні корені цілої новітньої словацької лірики”²⁰.

Представники Словацької Модерни робили спроби писати й прозові твори, у них у цьому плані були серйозні задуми, які реалізувалися лише частково. Відома лише невелика кількість новел І.Краска “Наші” (“Naši”), “Весілля” (“Svadba”), В.Роя “Ярослав Гашек – кандидат” (“Jaroslav Našek – kandidát”) та ін. Характерною рисою новелістики Словацької Модерни є суб’єктивне зображення дійсності²¹.

Проза Словацької Модерни майже не привернула до себе уваги критики. Її образно-стильові знахідки, суб’єктивний підхід до дійсності, її романтизація не були належно оцінені їхніми сучасниками, і лише в 30-ті–40-ві роки XX ст. їхній досвід певною мірою був запозичений представниками так званої ліризованої прози (Л.Ондрейовим, Д.Хробаком, М. Фігулі та ін.).

Творчі пошуки “Молодої Словаччини” ідейно-теоретично обґрунтовували представники другого покоління гласистів, що виступали в журналі “Prudy” та інших виданнях подібного суспільно-політичного напрямку.

Відомим критиком Словацької Модерни був Ф.Вотруба. Його літературно-критичні статті почали з’являтися з 1903 року. Одна з перших відомих його праць – стаття “З новішої літератури”, яка містить характеристику сучасної ситуації у словацькій літературі, переважно під кутом зору представників Словацької Модерни, а також оцінку поезії Я.Єсенського, І.Краска та ін. Ця праця стала вершиною літературних критичних виступів початку XX ст. Доволі вагомий внесок у розвиток словацької літературної критики зробили і П.Буйнак, Б.Павлу, Й.Нересніцький, Я.Лайдак та ін., які у своїх статтях “від чисто практичних тезисів в результаті аналізу сучасного стану літератури приходять до системи поглядів, в якій відношення мистецтва і суспільства теоретично фор-

* Символізм посідає перше місце серед модерних поетичних напрямів майже в усіх європейських літературах, у тому числі словацькій.

²⁰ Gafrík M. Poézia slovenskej moderny. Bratislava, 1965. S. 10.

²¹ Там само.

мується по-новому”²². Критики висловлювали нові погляди на літературу і більше уваги приділяли тим персонажам, які, на їхню думку, були носіями нового світогляду.

Рубіж XIX–XX ст. ознаменувався також виникненням інших модерністських течій – сюрреалізму, дадаїзму, авангардизму, поетизму та ін., які проявили себе в найбільш самобутній художній формі в 20–40-х роках XX ст., що було тісно пов’язано з новою політичною ситуацією, а саме – з виникненням в 1918 р. Чехо-Словацької республіки. Разом з тим, необхідно підкреслити, що ці нові модерністські течії в словацькій літературі 20–30-х років XX ст. існували поряд з реалізмом, який представлений творчістю покоління, яке вступило в літературу ще в XIX ст.

**IDEA-AESTHETICAL SEARCH OF SLOVAKIAN LITERATURE
ON VERGE OF XIX–XX CENTURY (TO THE PROBLEM OF DEVELOPMENT
OF REALISM IN SLOVAKIAN LITERATURE)**

Yuliya BILAS

*L'viv Ivan Franko National University
1, Universytets'ka Str., L'viv, 79000
The Chair of Slavonic Philology*

An attempt to examine some tendencies in development of Slovakian literature on verge of XIX–XX century, when realism here became the leading literary direction was done in the article. On the first stage – in 80–90th years of XIX century – along with the realistic depiction the authors in their works used the artistic receptions of romanticism. At the end of 90th the writers of new generation added new features to Slovakian realism. They used the analytic way of investigation of the reality, criticized the defects inside the Slovakian society. In the same time the border of XIX–XX century was celebrated in Slovakia by the appearance of modernistic flows.

Key words: Slovakian literature, literary direction, realism, idea-aesthetical search, tendencies, modernism.

Стаття надійшла до редколегії 24.01.2007
Прийнята до друку 28.02.2007

---

²² Чешская и словацкая эстетика XIX–XX вв.: Т. 1. Москва, 1985. С. 330.